

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

БЛАНК ЗАДАННЯЎ

10 клас

Варыянт 2

Магілёў, 2022 год

Шаноўныя дзесяцікласнікі!

У нашай краіне 2022 год аб'яўлены годам гістарычнай памяці. Гэта тое, без чаго немагчыма ўявіць сабе будучыню. Ведаць родную гісторыю, мову і літаратуру, берагчы іх – значыць быць сапраўдным патрыётам. Шануйце нашу спадчыну!

Заданне 1. Наш класік Янка Купала вядомы, акрамя іншага, сваёй схільнасцю і здольнасцю да словатворчасці. Вельмі прыкметна гэта выявілася на прыкладзе складаных слоў.

Прачытайце фрагменты яго твораў і вызначце, якім чынам былі ўтвораны вылучаныя складаныя словы. У адпаведнасці з гэтым упішыце ў ячэйкі табліцы (з улікам патрэбнай іх колькасці) паасобна ўсе **кампаненты** адпаведнага складанага слова (**акрамя канчатка**), якія былі **задзейнічаны ў словаўтварэнні**.

Вызначце таксама, у якасці чаго ўзяты для ўтварэння складанага слова кожны з кампанентаў (як аснова слова, цэлае слова, суфікс і г. д.) і адзначце гэты яго статус у адпаведнай ячэйцы.

Утваральную аснову трэба паказваць як вылучаную частку ў складзе слова, напрыклад: *малад-(ы)*. Калі ад асновы адсякаецца пэўны яе фрагмент, гэта трэба паказваць так: *ніл/ава-(ць)*.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Фрагменты Купалавых твораў:

1. Не дубок пры ніўцы ў гаі,
Не ў лузе лілейка, –
Малады тут засядае
З сваёй дабрадзейкай.
Хто уцеху ўсю іх поймае,
Што ў душу ім льецца,
Хто спазнае, хто пяройме
Думкі *наважэнцаў*?
2. Маладыя заговоры
Ў ход пусці, сатвары;
Яснаглядам доли, горы
Асвятці, прыбярэ.
Кінь разгонна весці свету
Аб сабе, аб сяўбе
І да неба вестку гэту
Данясі у кляцьбе.

3. Не трашчыце, не шасціце,

Сухалесы, пуштацветы!

Дайце кветку, дайце жыці,

Не чаруйце у сусветы!

4. Там, за вёскай, у полі дзве стаялі таполі,

Як адна, дзве таполі стаялі,

І стагналі у полі **сухавейна** таполі,

Як адна, дзве таполі стагналі.

5. Гэй, павейце, разгуляйцеся,

Ветры вольны, **легкакрылыя**,

Над старонкай над крывіцкаю

Зашуміце, неўгамонныя.

Паміж небам і зямліцаю

Віхрам-птахам пранясіцеся,

Леты даўна прамінуўшыя

Уздымайце з чорна попелу.

6. Дзе мой дом, дзе ты, хата мая,

Дзе загон **хлебадайнай** зямлі?

Сам – з бядой, ні жыцця, ні пуцця!

Знай, гаруй ды магілку хвалі.

Заданне 2. У фрагментах 1–3 Купалавых твораў, змешчаных у заданні 1, знайдзіце словы, у складзе якіх маюцца мінімум два мяккія зычныя гукі. Упішыце гэтыя словы ў табліцу, размеркаваўшы іх у адпаведнасці з колькасцю мяккіх зычных.

Заўвага. Словы запісвайце ў той форме, у якой яны ўжыты ў творы (тоесныя формы паўторна не запісвайце).

Максімальная колькасць балаў – 6.

Заданне 3. Суаднясіце словы з іх азначэннямі. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў.

Максімальная колькасць балаў – 6.

А нявестка	1 маці мужа ў адносінах да жончыных ці маці жонкі ў адносінах да мужавых бацькоў
Б сват	2 дачка сына або дачкі
В дзед	3 бацька мужа ў адносінах да жончыных ці бацька жонкі ў адносінах да мужавых бацькоў
Г свякроў	4 жонка сына
Д унучка	5 бацька бацькі або маці
Е пляменніца	6 дачка брата або сястры
	7 маці мужа

Заданне 4. Пасля аднаўлення сапсаванага вірусам тэксту рэдактар паспрабаваў максімальна аднавіць тэкст, зрабіў лексічную, арфаграфічную і пунктуацыйную праўкі. Аднак, абмежаваны ў часе, зусім забыў на сінтаксічную праўку. Давайце дапаможам рэдактару знайсці і выправіць сінтаксічныя памылкі. Выпішыце памылку, запішыце правільны варыянт і тлумачэнне неабходнасці праўкі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Аблога Полацка доўжылася больш як тры месяцы. Ад запаленых стрэл горад згарэў амаль дарэшты, якімі шчыльна абстрэльвалі кіеўскія лучнікі з невялікай адлегласці. Мноства абаронцаў на сценах і простых гараджан загінулі. Урэшце, запасы ежы скончыліся, абараняць нападразбураныя сцены практычна ўжо было некаму. У маі 1069 года Усяслаў разам з сям'ёй і невялікай дружнай, праз таемны ход, пакінуў родны Полацк. Зрабіць такі крок яго ўгаварылі паплечнікі. Яны змаглі пераканаць князя ў тым, што ён абавязаны пакінуць горад, павінен застацца ў жывых, каб згуртаваць новае войска і выгнаць ворагаў з Полацка.

Князь Усяслаў цяжка перажываў ганьбаванне не толькі горада, але і здзекі над палачанамі.

Нарэшце, улетку 1071 годзе, на світанні, Усяслаў акружыў горад і пачаў штурм. Агульнымі намаганнямі Полацк быў вызвалены. Усяслаў быў бясконца ўдзячны ведзьмаку Амелю і яго аднадумцам, усім, хто дапамаглі вызваліць Полацк (*Паводле І. Саверчанкі*).

Заданне 5. Вызначце спражэнне падкрэсленых у папярэднім заданні дзеясловаў. Утварыце ад іх: 1) форму інфінітыва; 2) форму 2-й асобы множнага ліку цяперашняга ці будучага простага часу (з абавязковай пастаноўкай націску); 3) дзеепрыслоўе.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Заданне 6. У папярэднім тэксце (першы абзац) знайдзіце слова адлегласці і адкажыце, ці адпавядаюць яму наступныя прыметы (у графе “Правільна” табліцы насупраць правільных сцверджанняў пастаўце “плюс”).

Заўвага. Для выканання задання неабходна разглядаць слова адлегласці ў пачатковай форме.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Заданне 7. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

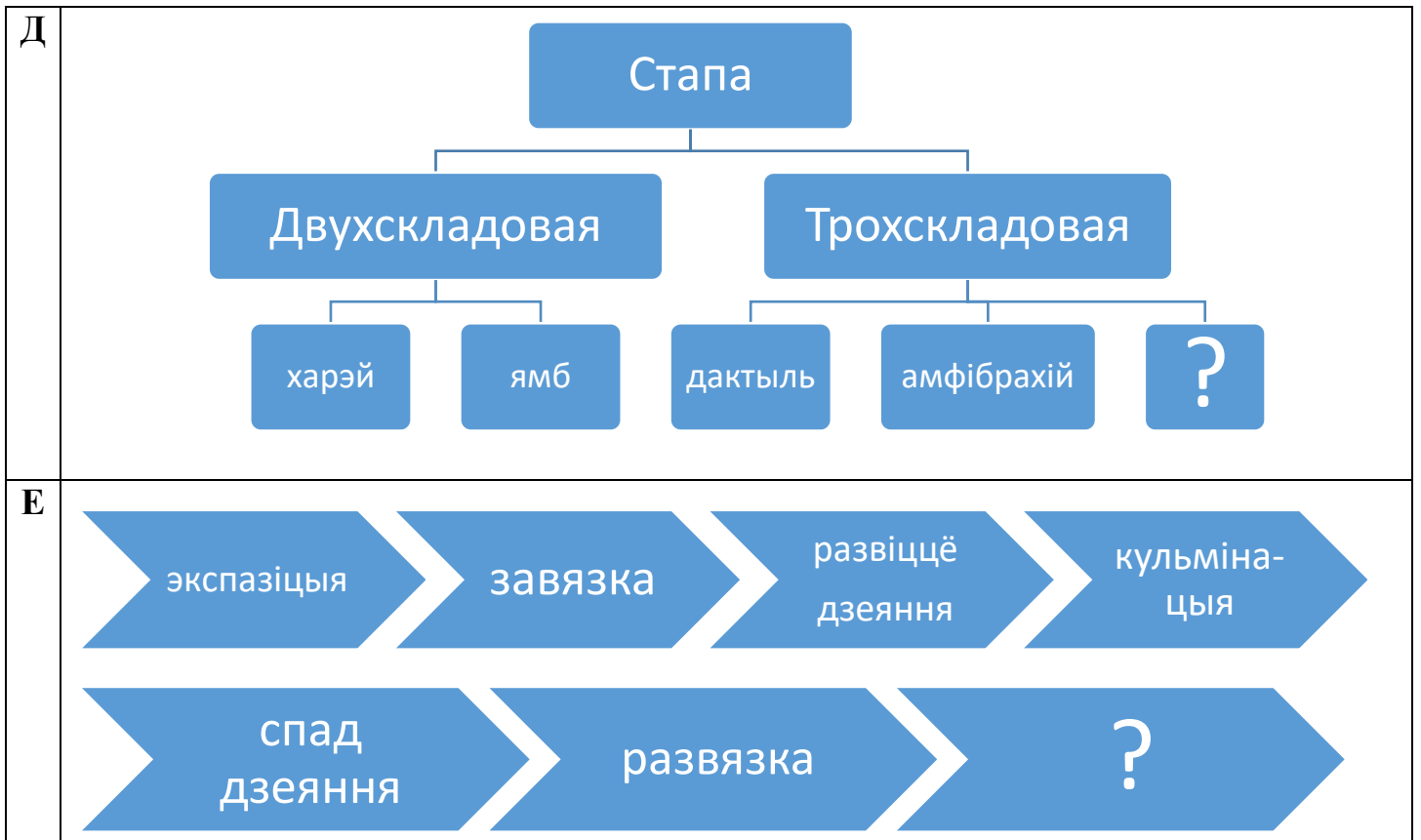
Максімальная колькасць балаў – 6.

Воздух всё время вздрагивал от пушечных выстрелов и разрывов. Это постоянное и неравномерное состояние воздуха можно было не только чувствовать. Его можно было как бы видеть. При каждом ударе в лесу встряхивались деревья, и жёлтые листья начинали сыпаться гуще, крутятся и колыхаясь. Человеку непривычному могло показаться, что идёт большое сражение и что он находится в самом центре этого сражения. На самом же деле была обычная артиллерийская перестрелка, не слишком даже сильная. (*По В. Катаеву*).

Заданне 8. Запішыце ў бланку адказаў літаратуразнаўчыя тэрміны, абазначаныя пыталнікам (?) у наступных схемах.

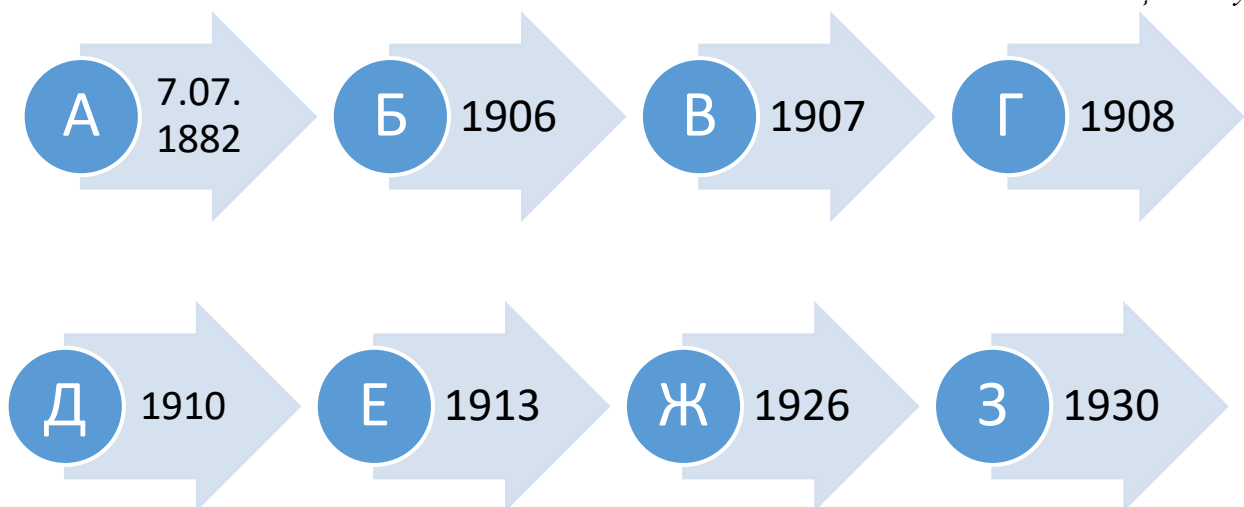
Максімальная колькасць балаў – 6.

А	<p>Род літаратуры</p> <p>?</p> <p>Лірыка</p> <p>Драма</p>
Б	<p>Эпас</p> <p>Апавяданне</p> <p>?</p> <p>Раман</p>
В	<p>барока</p> <p>класіцызм</p> <p>?</p> <p>сентыменталізм</p> <p>рэалізм</p> <p>сацыялістычны рэалізм</p> <p>мадэрнізм</p> <p>пост-мадэрнізм</p>
Г	<p>Рыфмоўка</p> <p>?</p> <p>Перакрыжаваная</p> <p>Апаясная (кальцавая)</p>

Заданне 9. Ці добра ведаеце творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа? На стужцы часу прадстаўлены даты розных падзей. Запішыце нумары падзей, якія адносяцца да жыцця і творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа, і суаднясіце іх з датамі (запішыце літару). Памятайце, што сярод падзей ёсць тыя, якія не адносяцца да нашых песняроў, а некаторыя даты могуць паўтарацца.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Падзеі:

1. Выйшаў у свет зборнік “Жалейка”.
2. Выдадзены зборнік “Песні жалбы”.
3. Нарадзіўся пісьменнік.
4. Выдадзены зборнік імпрэсій “Абразкі”.
5. Выдадзены зборнік “Гусяляр”.
6. Выйшла ў свет кніга “Першае чытанне для дзетак беларусаў”.
7. Удзельнічаў у нелегальным настаўніцкім з’ездзе.
8. Беспадстаўна абвінавачаны ў контррэвалюцыйнай дзейнасці і арыштаваны.
9. Атрыманне звання народнага паэта БССР.
10. У газеце “Наша ніва” было надрукавана апавяданне “Музыка”.

Заданне 10. Уважліва разгледзьце змест зборніка «“Радзіма мая дарагая...”»: беларускія грамадзянскія творы».

А. Патлумачце, чаму гэтая назва не спадабалася рэдактару выдавецтва.

Б. Прапануйце дзве назвы гэтага зборніка, зыходзячы з розных прынцыпаў яго ўкладання. У вас атрымаюцца два новыя зборнікі з аднолькавым зместам. Запішыце, чаму вы назвалі зборнікі так.

В. Дапоўніце змест кожнага новага зборніка двума іншымі творамі, якія б адпавядалі прапанаваным вамі прынцыпам.

Максімальная колькасць балаў – 6.

